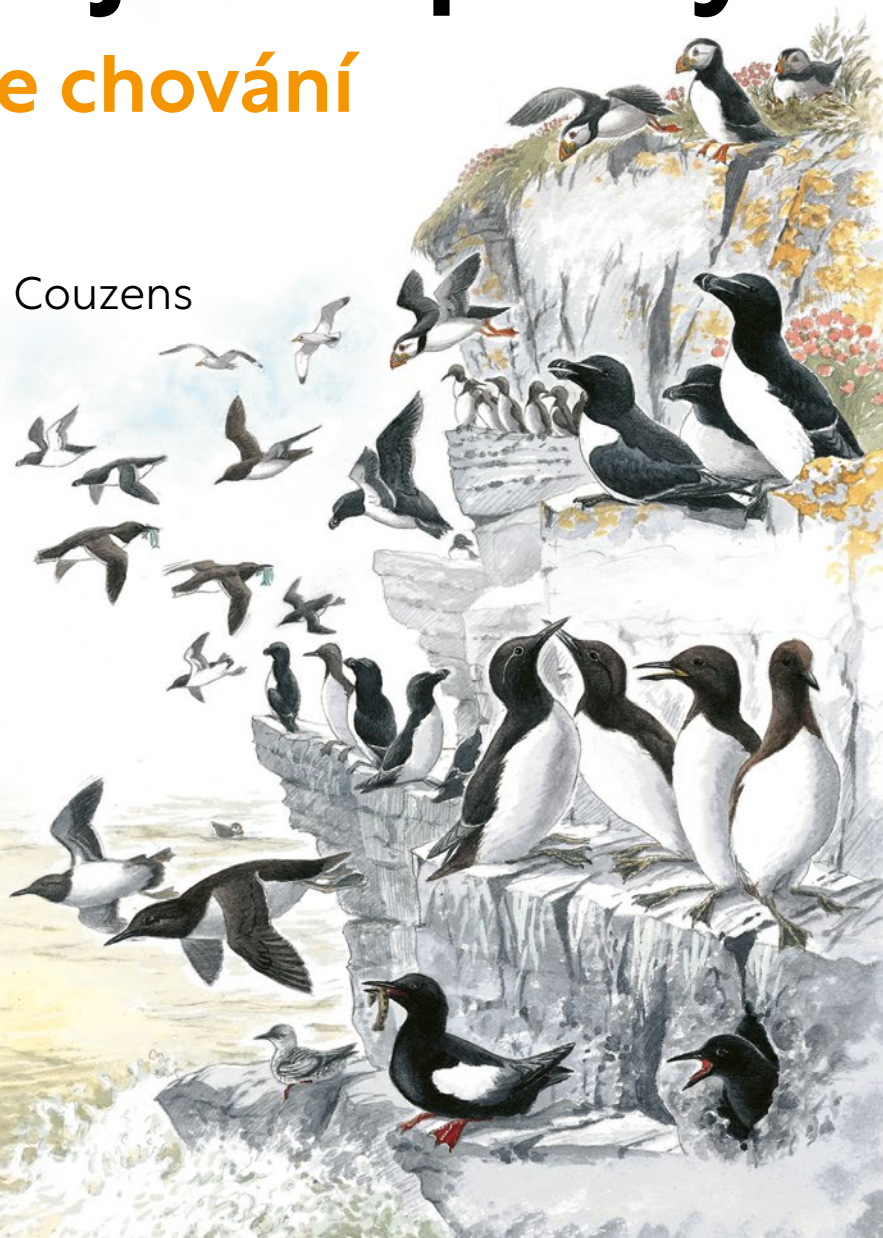

Určujeme ptáky

podle chování

Dominic Couzens

**Určujeme
ptáky
podle chování**

Určujeme ptáky podle chování

Dominic Couzens

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd. under the title **Identifying Birds by Behaviour**.

© HarperCollins Publishers 2003

Text © Dominic Couzens 2003

Illustrations © 2003 Philip Snow, Tony Disley, David Nurney, Richard Jarvis and Michael Webb

Translation © Grada Publishing, a. s., 2025, translated under licence from Harper Collins Publishers Ltd.

Dominic Couzens asserts the moral right to be identified as the author of this work.

Dominic Couzens

Určujeme ptáky podle chování

Přeložila: Alena Klvaňová

Odpovědný redaktor: Milan Bronclík

Sazba Artedit, spol. s r. o.

Výtiskly Tiskárny Havlíkův Brod a. s.

Počet stran: 256

Vydala Grada Publishing, a. s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

jako svou 9845. publikaci

První vydání, Praha 2025

ISBN: 978-80-271-7708-0 (pdf)

ISBN: 978-80-271-5166-0 (print)

Publikace z nakladatelství Grada Publishing, a. s., si můžete zakoupit u svého knihkupce nebo objednat v zákaznickém servisu nakladatelství Grada Publishing, a. s., U Průhonu 22, 170 00 Praha 7, tel.: 234 264 511, e-mail: obchod@grada.cz, www.grada.cz.

Na Slovensku objednávejte knihy na adrese: Zásilková služba Grada Slovakia, spol. s r. o.,

Moskovská 29, 811 08 Bratislava, Slovensko, tel.: 02/556 45 189, e-mail: grada@gradask.sk, www.grada.sk.

Obsah

Úvod 6

Ptáci plavající na moři 12

Potáplice 14

Potápky 16

Ptáci létající nad mořem 18

Buřňáci 20

Buřňáčci a buřníček 22

Pelikáni 23

Kormoráni 24

Bílé volavky 25

Barevné volavky 26

Dlouhonoží brodící se ptáci 28

Čápi 30

Labutě 31

Husy a bernešky 32

Kachny 40

Draví ptáci 60

Hrabaví 82

Chřástalovití 90

Jeřábi a dropi 94

Bahňáci 96

Chaluhy 116

Racci 118

Rybáci 132

Alkovití 138

Stepokurové 140

Kukačky 141

Ptáci velikosti holuba 142

Holubi a hrdličky 144

Sovy 146

Lelci 153

Ptáci ve vzduchu 154

Rorýsi 155

Pestrobarevní ptáci 156

Šplhavci 157

Skřivanovití, lindušky a jiní malí
hnědí ptáci 162

Skřivanovití 164

Vlaštovkovití 168

Lindušky 170

Konipasi 174

Brkoslav, skorec a žluva 176

Pěvušky a střízlík 177

Malí hnědí ptáci lesů
a zahrad 178

Drozdovití, pěnicovití
a lejskovití 180

Pěnice, rákosníci a příbuzní 190

Lejscí 12

Sýkory a podobní 214

Ptáci, kteří šplhají 219

Žuhýci 222

Krkavcovití 224

Špačci 228

Vrabci 229

Zrnojedi 230

Pěnkavovití 232

Sněhule severní, ostružka severní
a pěnkavák sněžný 243

Strnadovití 244

Doporučená literatura 249

Slovníček pojmů 249

Rejstřík 251

Úvod

Tato kniha vám pomůže určit ptáky žijící v Česku i v celé Evropě. Takových knih je ale na trhu mnoho – tak proč další?

Určujeme ptáky podle chování se od ostatních „terénních příruček“ (knih o determinaci určených k používání venku, v terénu) v jednom velmi důležitém ohledu liší. Nevěnuje se problematice různých šatů a vzorů opeření, ale soustřeďuje se na tvar těla, chování a ekologii. Tento přístup ponechává dostatek prostoru pro zdůraznění detailů životního stylu, které mohou v jiných knihách chybět, a přesto jsou při určování a poznávání ptáků užitečné. Protože vynechává mnohé z toho, čím jsou ostatní určovací příručky zahlceny (a co bývá donekonečna opisováno z jedné knížky do druhé), může se zaměřit pouze na ty aspekty tvaru těla a chování, které by jinak mohly být přehlédnuty.

Dám vám příklad, jak může být tato kniha užitečná. Je-li určitý druh ptáka velmi podobný jinému, ale zcela odlišně potřásá ocasem, pravděpodobně zde tuto podrobnost najdete mnohem snáze než v jiné příručce. Tato vlastnost

sice může být v textu běžné příručky klidně uvedena, ale bude těžké ji vyhledat. V knížce *Určujeme ptáky podle chování* bude potřásání ocasem zmíněno na předním místě, a tak tento rozdíl jen stěží přehlédnete. To ale není všechno. Do naší příručky jsme totiž zahrnuli také další podrobnosti, kterými se zkrátka žádná jiná určovací příručka nezabývá. Pokud daný pták potřásající ocasem také jinak létá, jinak se živí, nebo má dokonce sklony k agresivnějšímu chování než jeho blízký příbuzný, najdete v naší knížce i tyto vlastnosti, považujeme-li je za užitečné při určování.

Jistě si také všimnete, že styl této knížky je poněkud odlišný. *Určujeme ptáky podle chování* je mnohem názornější než jiné terénní příručky – ilustrace zaplňují každou stránku a jsou opatřeny jen stručnými popisky. Nenajdete tu žádný souvislý text ani mapky rozšíření. Nezmiňujeme se ani o hlasech, které ptáci vydávají. Informace jsme skutečně omezili, abychom se soustředili na to, o čem se domníváme, že je jinde popsáno jen zřídka.

Je jasné, že tímto přístupem riskujeme, protože se předpokládá, že každý, kdo si tuto knížku koupí, musí vlastnit i konvenčnější určovací příručku. *Určujeme ptáky podle chování* se nejlépe hodí jako dodatek, jako druhotný zdroj informací vedle základního textu o určování v jiné příručce. Přestože jsme zařadili ilustrace většiny šatů evropských ptáků, některé jsme z důvodu omezeného prostoru museli vynechat a nesnažili jsme se vám pomoci odlišit jeden typ šatu od druhého jinak než prostřednictvím popisky. Nepředstíráme, že knížka přináší celkový obrázek; je spíše doplňkem při určování.

To však v žádném případě neznamená, že bychom obětovali přesnost kvůli celkovému dojmu. Věřím, že díky zručnosti a obětavosti našeho týmu výtvarníků obstojí všechny ilustrace samy o sobě. Je to právě druh ilustrací, zobrazené chování a popisky, co tuto knížku odlišuje od mnoha jiných, nádherně ilustrovaných určovacích příruček, které jsou k dispozici. Rád bych proto na tomto místě co nejsrdečněji poděkoval ilustrátorům za jejich fantastické úsilí.

CO KNIHA OBSAHUJE

Když jsme se zamýšleli nad sepsáním určovací příručky o ptácích, která by se nezabývala detaily opeření, bylo třeba si nejprve položit otázku: „Čím by se tedy měla zabývat?“ Ačkoli první odpovědi byla vždy silueta a držení těla,

rozhodování o dalším souboru znaků už bývalo obtížnější.

Z této otázky vždy vyplynuly dva body. Zaprvé, představa jednoho člověka o tom, co je užitečné pro identifikaci, se vždy liší od představy někoho jiného; co zahrnout, je tedy věcí názoru. Zadruhé, nejužitečnější určovací znaky, které se netýkají opeření, se mezi jednotlivými skupinami ptáků i jednotlivými druhy liší. Co je užitečné pro jednoho, nemusí nutně fungovat u druhého. Například dravci se většinou určují podle způsobu letu, zatímco v případě budníčků je tento znak do značné míry bezvýznamný – budníčci se ve způsobu, jakým poletují, téměř neliší.

Naopak často zpívají v určité výšce nebo v určité pozici, zatímco u převážně tichých dravců jsou tyto okolnosti bezpředmětné.

Působí-li zahrnutí různých znaků pro různé ptáky poněkud nahodile, vůbec se za to neomlouváme. Právě díky této rozmanitosti byla práce na knížce náročná a zároveň fascinující a na zahrnutých informacích stojí a padá.

Důležitým žargonovým slovem, které je ve světě ptáčích identifikací všudypřítomné, je „jizz“. Pod pojmem jizz [džiz] rozumíme kombinaci siluety a chování, která ptáka prozrazuje i z velké dálky, obvykle aniž bychom zahlédli kousek jeho opeření. Dobrým příkladem je šoupálek šplhající po stromu svým trhavým, zaujatým stylem; nemusíme vidět jeho zbarvení, abychom ho

určili. Velká část zahrnutých poznatků skutečně spočívá v této kombinaci siluety a způsobu chování, která je obsažena ve slově „jizz“.

Ohledně obsahu příručky musíme zdůraznit ještě jeden velmi důležitý bod. V tradiční určovací příručce založené na popisu opeření je vždy spousta nevyvratitelných faktů. Určování ptáků se stalo téměř exaktní vědou – například králíčka ohnivého od králíčka obecného rozoznáte podle toho, že má vždy černý proužek přes oko. V případě siluety jsou však rozdíly často dosti subjektivní a v chování a ekologii ptáků se většinou projevují spíše tendence než pravidla. Museli jsme proto nevyhnutelně zmínit mnoho podrobností, které jsou sice užitečné, ale ne nutně nezpochybnitelné.

JAK KNIHU POUŽÍVAT

Doufáme, že mnoho uživatelů se s knihou prostě posadí a bude si v ní listovat, prohlížet si obrázky a číst popisky. Pro ty, kdo jsou s ptáky a s jejich obvyklým pořadím dostatečně obeznámeni, nebude obtížné vyznat se v tabulích a získat kýžené informace. Pro ostatní bychom však níže rádi doporučili nejlepší způsob, jak tuto knihu používat.

Narazíte-li na neznámého ptáka:

1. Na jedné z obecných stránek zjistíte, ke které čeledi nebo skupině pták patří.

2. Pomocí rejstříku si najdete příslušnou pasáž.

3. Listujte tabulemi s obrázky vybrané čeledi nebo skupiny.

4. Je-li daná čeleď nebo skupina rozsáhlá, jako například kachny, prozkoumejte nejprve tabule ilustrující širší tematický celek (např. „Kachny: sběr potravy ve sladké vodě“), abyste se mohli zaměřit na ptáka, který vás zajímá.

5. Podívejte se na tabuli s předpokládaným druhem (např. „Kachny: poláci a zrzohlávka“).

6. Znovu použijte rejstřík a zkontrolujte všechny odkazy na druh, o němž si myslíte, že je to ten pravý.

Doufáme, že pak budete mít dostatek informací, abyste v konvenční určovací příručce mohli totožnost vašeho druhu potvrdit.

Do tohoto určovacího procesu můžete samozřejmě vstoupit kdykoli. Pokud však začnete od bodu 5, mějte na paměti, že mnoho druhů je uvedeno na více než jedné tabuli. Například skřivan polní je uveden a vyobrazen na tabulích „Skřivanovití, lindušky a jiní malí hnědí ptáci“, „Zrnojedi“, „Skřivanovití: lety se zpěvem a biotopy“ a „Skřivanovití: chocholouši a skřivanci“. Proto nezapomeňte při kontrole správnosti určení druhu zahrnout i bod 6.

Ptáci plavající na moři

Většina kachen má baculaté tělo, velkou hlavu a zobák a krátký krk. Při plavání se nezanořují tak hluboko jako potáplice, kormoráni nebo potápky. Hodně kachen, včetně *hobolů severních*, *turpanů černých*, *poláků kabolet*

a *morčáků prostředních*, se potápí s křídly u těla a často před ponorem nadskočí.

Polák kabolet

Morčák prostřední

M. prostřední (samice) – velikost statné potápky, kratší krk, rovný hřbet, strmější čelo, rozčepýřená chocholka na temeni, tmavší vzhled.

Hobol – buclatá hlava se zdá pro krk příliš velká.

Hobol severní

Turpan hnědý

Hobolka lední – krátké tělo, dlouhý krk, kulatá hlava.

Kajka mořská – velké, krátké tělo, mohutná hlava.

Potápka žlutorohá – menší potápky se pod vodu vrhají se žbluňknutím, křídla přitisknutá k tělu. Mohou připomínat alky, ale mají oblý, někdy načechraný hřbet.

Potáplice malá (níže) – nejmenší potáplice ale větší/delší než jakákoliv potápka, silnější krk.

Potápka roháč – největší potápka, ale menší než potáplice, delší krk. Všechny potápky mají kulatá záda, tupě zakončená, zcela bez ocasu.

Potáplice – jako kormoráni, ale vzadu oblejší konec.

Dýkovitý zobák, temeno vzadu zaoblené. Často „snorchluje“, má hlavu pod vodou

a rozhlíží se, než se potopí; kormoráni a potápky to nedělají.

Kormorán chocholatý

Turpan černý – kachny mají kratší, podsaditější tělo než potáplice a kormoráni, poměrně baňaté hlavy a tupé zobáky.

Potáplice – málokdy v hejnu, většinou jednotlivě na mořské hladině.

A toto je seznam obecných srovnávacích stránek:

Ptáci plavající na moři (str. 12–13)
 Ptáci létající nad mořem (str. 18–19)
 Dlouhonozí brodící se ptáci (str. 28–29)
 Draví ptáci: skupiny (str. 60–64)
 Bahňáci: čeledi (str. 96)
 Racci a rybáci (str. 131)
 Ptáci velikosti holuba (str. 142–143)
 Ptáci ve vzduchu (str. 154)
 Skřivanovití, lindušky a jiní malí hnědí ptáci (str. 162–163)
 Malí hnědí ptáci lesů a zahrad (str. 178–179)
 Drozdovití, pěnicovití a lejskovití (str. 180)
 Zrnojedí (str. 230–231)

Na závěr vám doporučuji pečlivě zkontrolovat tabule, abyste zjistili všechny informace uvedené u konkrétního ptáka. Mnoho tabulí je velmi „nabitých“, což znamená, že některé poznámky mohou být schované někde v rohu stránky.

JMÉNA PTÁKŮ

O názvosloví evropských ptáků se v poslední době hodně diskutuje. Vědecký výzkum současně rozšířil naše vědomosti o příbuznosti jednotlivých druhů. Výsledkem těchto diskusí byly změny názvů některých známých ptáků a nové vědecké poznatky vedly k tomu, že na seznam evropských druhů byly zařazeny některé další.

V této knize jsme zvolili volnější přístup k obojímu. Tabule jsme označili pouze českými názvy, ačkoli vědecké názvy jsou uvedeny v rejstříku. Zahrnuli jsme sice některé z nově „rozdělených“ druhů – husu polní a tundrovou, čečetky, některé racky –, ale jiné (např. křivky, budníčky) jsme vynechali z obavy, abychom složité rozdílly ještě více nekomplikovali. Uvědomujeme si však, že by bylo vhodné je zařadit, vyjdou-li v budoucnu nějaká další vydání, až budou jejich určovací znaky jasnější a obecněji přijímané.

ZEMĚPISNÉ ROZŠÍŘENÍ

Tato kniha zahrnuje všechny hnízdící ptáky Evropy, na východě až po evropské Rusko, a většinu běžných návštěvníků na tahu. Vyloučili jsme ptáky Blízkého východu a severní Afriky, přestože je mnoho jiných příruček uvádí, a vynechali jsme také většinu ptáků, kteří by mohli být považováni za vzácné nebo „náhodné“ návštěvníky. Toto omezení jsme přijali ze dvou důvodů. Zprv bylo těžké vtěsnat všechny informace, které máme, do knihy přijatelného rozsahu. Zadruhé, někteří ptáci Blízkého východu a severní Afriky jsou mnohem méně známí než jejich evropské protějšky, zejména pokud jde o některé aspekty jejich chování a ekologie, jimiž se tato kniha zabývá. Proto jsme je vynechali, dokud nebude k dispozici větší množství relevantních informací.

ODBOBNÉ POJMY

Použití některých odborných termínů, zejména pro části těla ptáků, jsme se nemohli vyhnout. Bez pochopení, co všechny tyto pojmy znamenají, to totiž zkrátka nejde. Většinu z nich uvádíme níže a podrobnější vysvětlení naleznete také ve slovníčku pojmů.

VYSVĚTLIVKY

Kvůli potřebě stručnosti popisků jsme v českém vydání použili několik zkratk.

Juv. = juvenilní, mladý pták s prvním opeřením (v šatě mláďat)

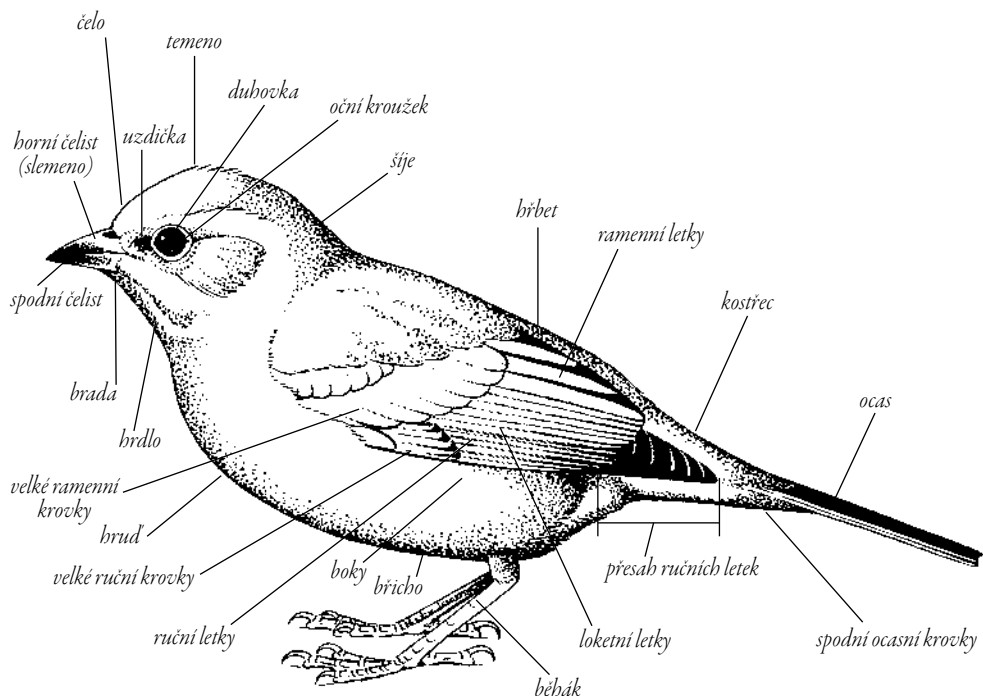
Imm. = imaturní, mladý pták, který ještě nemá šat dospělých

Ad. = adultní, pták v šatě dospělých

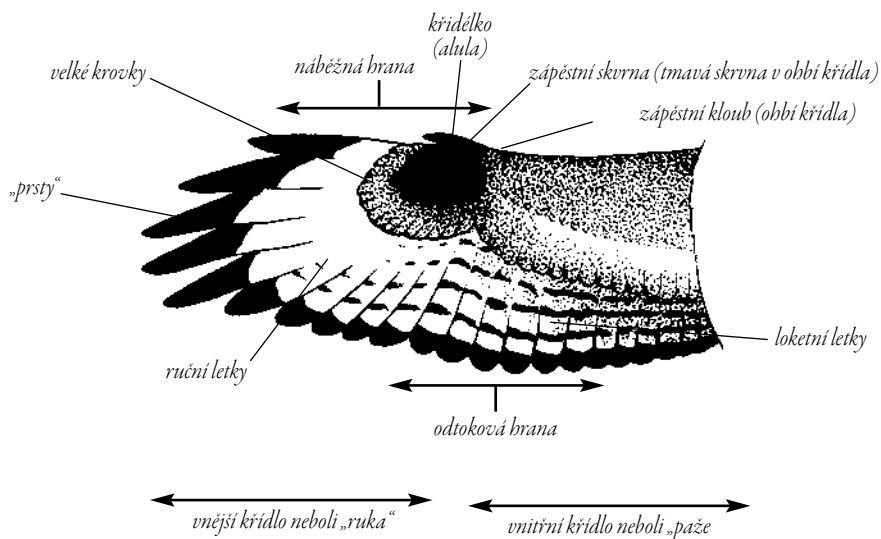
J, V, Z, S = světové strany

I.–XII. = měsíce v roce

ČÁSTI PTAČÍHO TĚLA

SPODNÍ STRANA KŘÍDLA KÁNĚ LESNÍ

Ptáci plavající na moři

Většina kachen má baculaté tělo, velkou hlavu a zobák a krátký krk. Při plavání se nezanořují tak hluboko jako potáplice, kormoráni nebo potápky. Hodně kachen, včetně *hobolů severních*, *turpanů černých*, *poláků kaboček*

a *morčáků prostředních*, se potápí s křídly u těla a často před ponorem nadskočí.

Polák kabočka

Morčák prostřední

M. prostřední (samice) – velikost statné potápky, kratší krk, rovný hřbet, strmější čelo, rozčepýřená chocholka na temeni, tmavší vzhled.

Hobol – buclatá hlava se zdá pro krk příliš velká.

Hobol severní

Turpan hnědý

Hobolka lední – krátké tělo, dlouhý krk, kulatá hlava.

Kajka mořská – velké, krátké tělo, mohutná hlava.

Turpan černý

Potápka žltorohá – menší potápky se pod vodu vrhají se žbluňknutím, křídla přitisknutá k tělu. Mohou připomínat alky, ale mají oblý, někdy náčechraný hřbet.

Potáplice malá (níže) – nejmenší potáplice ale větší/delší než jakákoliv potápka, silnější krk.

Potápka roháč – největší potápka, ale menší než potáplice, delší krk. Všechny potápky mají kulatá záda, tupě zakončená, zcela bez ocasu.

Potáplice – jako kormoráni, ale vzadu oblejší konec. Dykovitý zobák, temeno vzadu zaoblené. Často „šnorchlují“, má hlavu pod vodou

a rozhlíží se, než se potopí; kormoráni a potápky to nedělají.

Kormorán chocholatý

Turpan černý – kachny mají kratší, podsaditější tělo než potáplice a kormoráni, poměrně baňaté hlavy a tupé zobáky.

Potáplice – málokdy v hejnu, většinou jednotlivě na mořské hladině.

Potápky, alky a alkouni vytvářejí malá hejna nebo plavou s rozestupy. *Kachny, raci, buřňáci a buřňáci* na moři obvykle plavou v těsně semknutých hejnech.

Alkouni/alky – mají špičaté konce těl a velmi krátké krky.

Lyskonoh – drobný. Jehlovitý zobák. Na hladině se nadnáší jako korek, často se točí v kruhu, přičemž horlivě sbírá potravu z hladiny.

Buřňáček – drobné tělo, tenký zobák.

Alkoun obecný (zima) –

poměrně dlouhé tělo, dýkovitý zobák.

Alkoun úzkozobý (zima)

Buřňák

Buřňák lední – jako racek, ale robustnější, kratší tlustší zobák, při vzletu plácá křídly o hladinu.

K. velký/chocholatý – výskok před ponorem, ukáže ocas.

Potáplice – hladce zapluje do vody, ocas není vidět.

Kormorán velký/chocholatý – dlouhé tělo, hodně zanořený do vody, plynulý sklon hřbetu, silný tupý zobák, hlava mírně zakloněná.

Potápka roháč – velká potápka, pod hladinu se potápí většinou bez nadskočení.

Buřňák severní – menší hlava než alka, tenký zobák a nápadné čelo, křídla o hodně delší než ocas. Často loví z hladiny, hlavu skloněnou, ale také se potápí s pootevřenými křídly.

Rybák – jen vzácně usedá na hladinu, hlavně během migrace.

Racek malý – větší než lyskonoh, delší křídla, větší hlava a silnější zobák.

Racek stříbřitý – delší zobák a krk, z hladiny vzlétá bez námahy.

Terej bílý (imm.) – jako husa, ale dlouhý špičatý ocas. Plave svižně.

Potáplice

Potáplice lední – někdy se krátce sdružuje do řídkých hejn.

P. lední – silný, černý, dykovitý zobák drží vodorovně.

P. lední – v zimním šatu je méně kontrastní než p. severní. Vypadá poněkud neupraveně.

Potáplice žlutozobá – největší potáplice. Zakloněná hlava i zobák.

Kormorán velký – dlouhé tělo, hluboko zanořený do vody, plynulý sklon hřbetu, silný tupý zobák, šikmá zadní část hlavy.

P. žlutozobá – silný zobák, zakloněná hlava; zobák slonovinové barvy. Netradiční tvar zobáku. Zobák u kořene tlustší než u p. lední. Dolní čelist zalomená nahoru. Na hlavě výrazná „boule“. Celkově o něco větší než p. lední.

Potáplice severní – zezadu je často patrné vyboulení na krku.

P. severní – zimní šat působí elegantně, kontrast světlé a tmavé.

P. severní – často v malých rozvolněných skupinách.

P. severní – obvykle o dost menší než p. lední. Vyvážené proporce, hadovitě zahnutý krk. Temeno může být vysoké, s mírným hrbolem v přední části, ale hlava a krk hladce zaoblené.

Potáplice malá – nejmenší potáplice. Zakloněná hlava i zobák.

P. malá – někdy se potopí s malým výskokem (ostatní druhy ne).

P. malá – často v malých rozptýlených skupinách.

P. malá – většinou zakloněná hlava i zobák. Zobák vypadá poměrně tence. Čelo se mírně svažuje, ploché temeno. Krk drží zpříma, poměrně rovný krk od hlavy k hrudníku.

Potápka robáč – prudký sklon hřbetu.

P. lední – statnější než p. severní, široké boky, tlustší zobák. Silný krk, velká hlava.

Vždy vysoké temeno. Často velký „hrbol“ na hlavě; temeno je plošší, což dává hlavě i krku hranatý vzhled.

P. severní – zobák drží vodorovně. Zobák silnější než u p. malé. Prohnuté temeno. Čelo někdy strmé. Krk jemně esovitě prohnutý, vystupující hrud.

Potáplice lední – velmi pomalé, plynulé úderý křídel, pružné, spíše jako u husy.

Potáplice severní – pomalejší, tužší i mělčí úderý křídel než p. malá.

Potáplice malá – rychlejší, hlubší úderý křídel než p. severní, vyšší zdvih křídel.

Potáplice

žlutozobá – úderý křídel ještě pomalejší než p. lední, ale jen mírně.

Potápka robác

Kormorán velký

P. severní – hlavu, krk i zobák drží rovněji než p. malá. Křídla umístěna uprostřed, nohy viditelně přesahují.

P. malá – v letu může být hlava až znepokojivě svěšená. Zobák často drží nahoru, což vytváří kuriózní vzhled. Křídla mírně ohnutá dozadu, umístěná za středem těla. Nohy krátké, jen mírně přesahují ocas.

P. lední – křídla ve středu těla. Silný krk, objemný. Širší křídla než p. malá či severní. Velké prsty, za letu často roztažené.

P. malá – za letu často kejhá jako husa. Ostatní potáplice se za letu neožívají.

P. žlutozobá – velká chodidla.

P. malá – jediná potáplice, která může vzlétnout bez rozběhu.

P. severní při vzletu.

Všechny potáplice se v zimě vyskytují na moři. Většina široce rozšířená, **p. žlutozobá** hlavně ve vodách Arktidy.

P. malá (hnízdni šat) – často hnízdi na malých, mělkých jezírkách, v oblastech vřesovišť/tundry, někdy v blízkosti moře. Loví na větších jezerech nebo na moři, často vidána v letu.

P. lední (hnízdni šat) – hnízdi hlavně na Islandu, na velkých jezerech.

P. severní (hnízdni šat) – na velkých jezerech, obvykle daleko od moře. Loví ryby na hnízdišti. Zřídka opouští hnízdiště.

P. žlutozobá (hnízdni šat) – nehnízdi v Evropě.

Potápky

Potápka roháč – mimořádně štíhlá silueta. Dlouhý tenký krk svěšený pod osu těla.

Potápka rudokrká – mnohem méně štíhlá než p. roháč, kratší krk i křídla.

VĚTŠÍ POTÁPKY

P. rudokrká – druhá největší potápka; statnější a podsaditější než p. roháč, kratší krk. Vyskytuje se jednotlivě, nanejvýš ve dvojicích.

Má větší tendenci před potopením nadskočit než p. roháč.

Potápka rudokrká – přední část těla vypadá těžší, zejména z dálky. Celkově připomíná spíš p. žlutorohou než p. roháče.

P. rudokrká – méně upravená, matná. Zobák zaoblenější, silnější a kratší než p. roháč.

P. roháč – největší potápka, nejštíhlejší a nejelegantnější.

P. rudokrká (hnízdni šat) – oproti p. roháci preferuje zarostlejší jezera a mokřady, vyhovující její samotářské povaze. Často se skrývá na jezírkách, někdy obklopených lesem. Bývá plachá, skrytá ve vegetaci.

P. roháč – tok

P. roháč – kontrastně černobílá. Zobák dlouhý a ostrý.

P. roháč – většinou hladce zapluje pod hladinu, bez výskoku.

P. roháč (hnízdni šat) – i na jezerech se sporou vegetací; v bažinách, na pomalu tekoucích řekách. Nejčastější potápka na otevřených vodách, není vůbec plachá.

Potápka malá – létá více než většina potápek. Uhaní po hladině, napůl běží, napůl letí, velmi rychlá.

Potápka žltutorhá – jediná potápka letící s tělem i krkem zvednutým vzhůru.

MENŠÍ POTÁPKY

P. žltutorhá – malá verze p. roháče, dlouhý krk a tělo, ploché temeno. Hřbet není výrazně „načechráný“.

P. žltutorhá – výrazně kontrastně černobílá potápka (jako p. roháč v zimním šatě). Červené oči. Zobák rovný, mohutný; čelo se mírně svažuje; temeno ploché.

P. černokrká – méně kontrastní opeření než p. žltutorhá, hlavně na tvářích; černá barva na temeni má tvar „jezdecké čapky“. Červené oči. Malý, mírně zvednutý, ostrý zobák, „seříznutá“ špička; strmé čelo; oblé temeno je nejvyšší nad okem.

P. malá – hnědobílá (ne černobílá), málo kontrastní opeření. Tmavé oči. Velmi malý rovný zobák, obvykle zřetelná skvrna v koutku zobáku. Kulatá hlava.

P. malá – nejmenší, zavalitá, krátký štíhlý krk. „Plující králík“ s výrazně načechráným koncem těla.

P. malá – často ponořená, vidět je pouze hlava/krk, hlídá nebezpečí.

P. malá – malá, výrazná zelená skvrna v koutku.

P. malá – téměř v každé mělké sladké vodě s dostatkem příbřežní vegetace, jakkoli malé. Skrývá se pod břehy řek, kanálů a příkopů.

Potápka černokrká – malý a hubený krk, drží jej rovně, není zvednutý vzhůru.

P. černokrká – o něco menší než p. žltutorhá, tenčí krk, kratší tělo, oblé temeno. Obvykle méně zanořená ve vodě, vzadu výrazně načechráná.

P. černokrká – na hodně úživných mělkých zarostlých nádržích. Často i sezonní mokřady.

P. černokrká – sbírá potravu hlavně z hladiny, noří krk, nepotápí se. Jediná potápka hnízdící v koloniích. Hnízdí hlavně mezi racky a rybáky.

P. žltutorhá – malá zarostlé tůně/mokřady, s místy volnou hladinou.

P. žltutorhá – perní chomáče dodávají „rohaty“ vzhled.

Ptáci létající nad mořem

NEPŘETRŽITÉ ÚDERY KŘÍDEL

Alkovití – velmi rychlý let, vířivé údery křídel, nízko nad vodou, neplachtí; malá hejna často letí v řadě za sebou. Malí, baculatí, na obou koncích zúžení; úzká a špičatá křídla.

Kulík písečný

Jespák rezavý

Koliha

Bahňáci – nad mořem často létají různí bahňáci. Někteří velmi rychle mávají křídly.

Břebouš rudi

Ústříčníci velcí

Lyskonozí – jediní bahňáci, kteří znenadání přistanou a plují na hladině.

Turpan černý – velká hejna, létají v řadách nad mořem. Hejno často připomíná tvar pulce – ptáci se shlukují vpředu a ostatní v závěsu za nimi.

Kachny – často v hejnech nízko nad vodou. Menší druhy mávají křídly velmi rychle. Křídla široká, špičatá, dlouhé krky.

Potápky – dlouhé nohy nemotorně táhnou za sebou; některé působí hrbatě, krk svěšený pod tělem.

Morčák prostřední – pomalejší úder křídel než potápka, silovější let. Delší zadní část těla, nohy nevyčnívají. Hlava s krkem nejsou pod osou těla.

Potáplice – dlouhá, úzká, špičatá křídla, silovější let, pomalejší úder křídel než potápky; žádné bílé znaky.

Potáplice – často létají vysoko; potápky ne.

Kormorán chocholatý

Berneška tmavá – podobný tvar křídel jako k. velký, ale neplachtí, hlavu drží zpřímá, bílá zadní část.

Kormoráni velcí – podobní potápicím, ale drží hlavu i krk výše, bez náznaku hrbení. Křídla jsou mnohem širší a méně špičatá. Peří se zdá tmavší, ocas delší. K. velcí (ne chocholatí) létají s typicky prohnutým krkem.

K. velcí – na rozdíl od všech ostatních pravidelně plachtí nad hladinou.

MÁVÁNÍ STRÍDANÉ PLACHTĚNÍM

Velcí buřňáci (b. velký) – mnohem menší než terej, kratší ocas, užší křídla. Křídla často drží mírně skloněná, blízko vln, kolébá se ze strany na stranu.

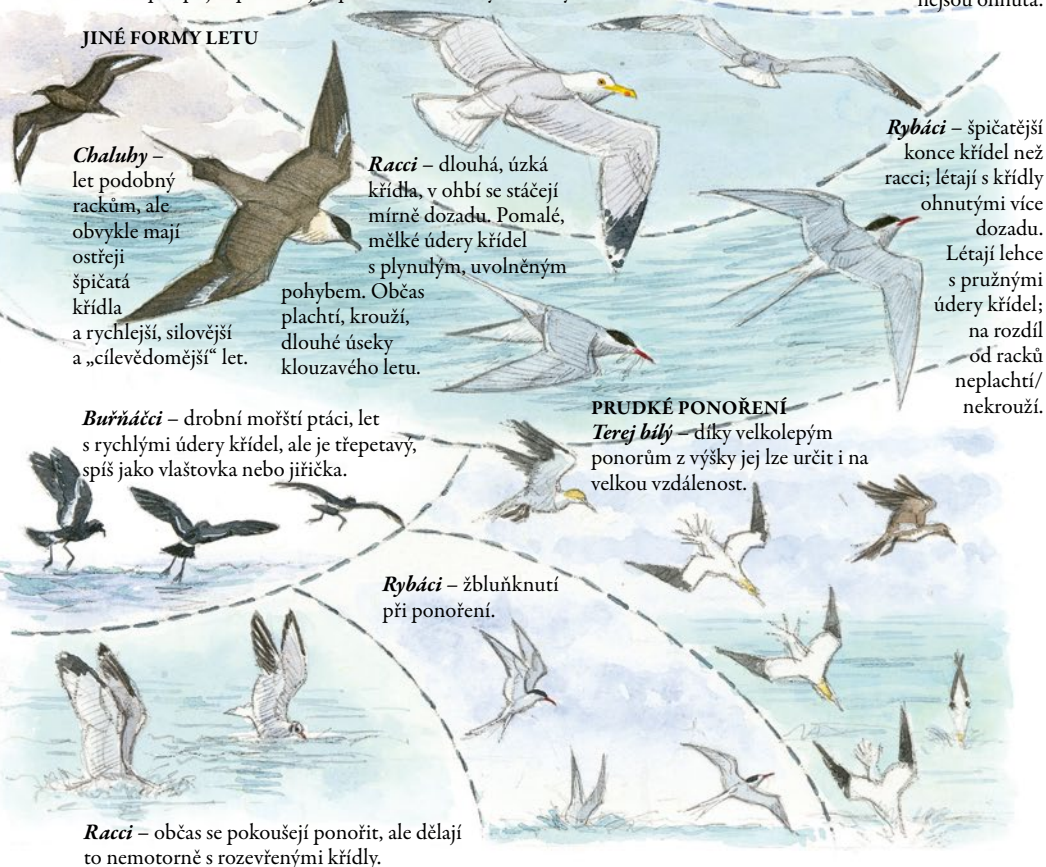
Terej bílý (juv.) – velmi velký, mnohem větší než kterýkoli buřňák. Typický tvar – „špičatý ze všech stran“, dlouhá, ostře špičatá křídla, špičatá hlava a ocas.

Buřňák lední – obvykle mává a plachtí se ztuhlými křídly. Podobný rackům, ale tuhá křídla drží rovně, nejsou ohnutá.

Malí buřňáci – mělké úderky křídel, rychlé téměř jako u alky/kachny, pak přijde prozrazující plachtění. Náklony ze strany na stranu.

JINÉ FORMY LETU

Chaluby – let podobný rackům, ale obvykle mají ostřejší špičatá křídla a rychlejší, silovější a „cílevědomější“ let.

Racci – dlouhá, úzká křídla, v ohbí se stáčí mírně dozadu. Pomalé, mělké úderky křídel s plynulým, uvolněným pohybem. Občas plachtí, krouží, dlouhé úseky klouzavého letu.

Rybáci – špičatější konce křídel než racci; létají s křídly ohnutými více dozadu. Létají lehce s pružnými úderky křídel; na rozdíl od racků neplachtí/nekrouží.

Buřňáci – drobní mořští ptáci, let s rychlými úderky křídel, ale je třepetavý, spíš jako vlaštovka nebo jiřička.

PRUDKÉ PONOŘENÍ

Terej bílý – díky velkolepým ponorům z výšky jej lze určit i na velkou vzdálenost.

Rybáci – žbluňknutí při ponoření.

Racci – občas se pokoušejí ponořit, ale dělají to nemotorně s rozevřenými křídly.

Buřňáci

Buřňák lední – hnízdí na útesech. Ve dne sedí na hnízdě.

B. lední – neobvyklé zbarvení není zdálky patrné, světlá spodina křídel stejně jako u jiných buřňáků.

B. lední – robustní, velká hlava, silný krk. Křídla poměrně tupá. Má širší ocas než ostatní buřňáci.

B. šedý – křídla drží skloněná.

Buřňák šedý – hnízdí v norách nebo na volném povrchu. Hnízda navštěvuje jen v noci.

B. šedý – apatický, pracný let s ohebnými křídly. Pár pomalých, hlubokých

úderů, dlouhé plachtění. Ostatní létají usilovně, cílevědomě, sérií tuhých, mělkých úderů křídel následuje plachtění.

Velký, dlouhokřídlý. Mírně tupé špičky křídel, lehce ohnuté vzad. Hlava se zdá velká.

Zobák světlý.

Buřňák velký – křídla neskloněná. Údery křídel topornější než b. šedý.

Buřňák temný – větší než b. středomořský, delší křídla.

Buřňák středomořský – hnízda v norách navštěvuje jen v noci.

B. temný – mohutný; dlouhá křídla vypadají jako příliš malá a jsou výrazně ohnutá vzad. Malá hlava, tmavý zobák.

B. velký – menší než b. šedý, ostřejší špičky křídel. Hlava malá. Tmavý zobák.

Buřňák severní – z dálky má tvar kříže.

B. severní – hnízdí v norách, navštěvuje v noci.

B. středomořský – větší než b. severní, působí mohutněji (hlavně zadní část); břichatý, jako kachna.

B. severní – rychle mává, plachtí nízko nad hladinou, často se natáčí ze strany na stranu, chvíli černý, pak bílý.

B. severní – štíhlý.

Buřňák Bulwerův – obvykle jednotlivě. Nelétá výš než 2 m nad vlnami.

Buřňák makaronéský – rychlejší, vířivější údery křídel než b. severní, zřetelně delší série úderů mezi plachtěním. Menší než b. severní, kratší křídla s oblým koncem. Tenký zobák, kulatá hlava.

B. makaronéský – křídla často zvedá nad hřbet a cupitá po hladině jako buřňáci, na rozdíl od jiných na této straně.

B. Bulwerův – série rychlých úderů křídel, poté neobvyklé točení / kolébatvé plachtění. Nevyrovaný let. Hluboké rázy křídel, plachtí s mírně skloněnými křídly.

B. makaronéský – jedinečný, hlava v letu často lehce zvednutá.

Tyto druhy často následují loď:

Buřňák šedý

Buřňák velký

Buřňák makaroneský

Buřňák lední

Tyto druhy loď nenásledují:

Buřňák temný

Buřňák severní

Buřňák středomořský

Buřňák Bulwerův

B. lední – na rozbouřeném moři nestřídá mávání s plachtěním a pouze plachtí. Bezstarostně, s lehkostí létí kolem hřbetů vln.

B. šedý – ve strmých obloucích stoupá vysoko nad vlny.

B. velký – prudce zatáčí na špičkách křídel, strmě stoupá.

LET VE VĚTRU NAD ROZBOUŘENÝM MOŘEM

B. makaroneský – plachtí/balancuje, ale v úžlabinách mezi vlnami se vrací k mávání.

B. temný – ještě zřetelněji dozadu zalomená křídla. Méně strmé vlnovky než *b. šedý* a *velký*.

B. severní – zcela opustil mávání a pouze plachtí. Létá nízko nad vlnobitím, pak strmě stoupá až do výšky 10 m.

Buřňáčci a buřníček

Buřňáček malý a buřníček žlutonohý – často následují loď, ostatní ne.

B. malý – nejmenší buřňáček, jen dvě třetiny b. severního. Krátká křídla drží poměrně rovně. Hranatý ocas.

B. žlutonohý – jediný, u nějž nohy za letu přesahují ocas.

Buřňáček severní – nenásleduje loď, ale občas u lodí s vlečnými sítěmi.

B. severní – let podobný lelkovi/rybákovi, typicky houpavý, poměrně pomalé, hluboké úder křídel střídá dlouhé plachtění se skloněnými křídly. Nepravidelně mění rychlost/směr letu.

B. madeirský – létá jako buřňák, rychlejší úder než b. severní, delší plachtění, typické smýkání nad vodou. Méně houpavý let než b. severní. Typická klikatá dráha, prudce mává a plachtí s rovnými křídly. Při krmení křídla mírně zvedá nad vodorovnou osu jako b. severní, nesklání křídla.

Buřňáček malý – létá jako netopýr, jedinečně křehký a třepetavý, skoro nepřetržitě mává, krátce plachtí. Blízko vodní hladiny. Často zmítaný/unášený větrem.

B. malý – při krmení zvedá křídla do ostrého V, krátké nohy brnkají o hladinu.

Buřníček žlutonohý (dole) – při krmení zvedá křídla do mělkého V, vláčí dlouhé nohy. Skáče, poskakuje, tančí nad hladinou.

B. žlutonohý – o něco větší než b. malý, širší/oblejší křídla drží rovně. Téměř rovný zadní okraj křídla. Hranatý ocas.

B. severní (dole) – největší buřňáček, dlouhá křídla, velmi zahnutá vzad, špičatá. Dlouhý vidlicovitý ocas.

B. severní – při krmení stále visí nad hladinou, křídla sotva zvedá nad vodorovnou osu, mírně skloněná. Budí zdání motýla.

B. severní – vzácně odpočívá na hladině.

Buřňáček madeirský – velikost mezi buřníčkem žlutonohým a buřňáčkem severním. Křídla mírně kratší, méně zahnutá a širší než b. severní. Mírně vykrojený ocas.

Pelikáni

Plachtící pelikáni jsou organizovaní a sehraní. Tempo mávání se řídí podle vůdce. V řadách.

Čápi – rychlejší pohyb, v hejnu.

Pelikáni i čápi střídají mávání a klouzavý let, zdají se těžcí.

Pelikán kadeřavý

Čáp bílý

Pelikán bílý

Pelikán kadeřavý – obvykle menší kolonie, podobné prostředí jako p. bílý, ale i vyšší polohy. Častěji loví sám. Mnohem méně společenský. Obývá i menší vodní plochy.

Pelikán bílý – často velké kolonie, hodně času tráví společným rybolovem. Kolonie v deltách řek, na ostrovech velkých jezer apod., v nížinách. V těže kolonii mohou být dva druhy.

P. kadeřavý – „špinavé“ peří.

P. bílý – čistší vzhled.

P. kadeřavý – mírně větší než p. bílý, což je zřejmé, jen když jsou spolu.

Labuť velká – elegantnější krk.

P. bílý – kůže se na čele zužuje do špičky.

Pelikáni – tělo málo zanořené, křídla volná.

P. kadeřavý – dospělí rozčepřeni, kudrnaté peří na zátylku, delší a rozčuchanější v hnízdní době.

P. bílý – štrpátá, visící chocholka.

P. kadeřavý – široké čelo, vyduté v místě dotyku zobáku.

P. kadeřavý – světlá duhovka, obklopená malou ploškou kůže.

P. bílý – tmavá duhovka, velká plocha růžové kůže.

Kormoráni

Kormorán velký –
pomalé údery,
hodně plachtí.
Často létá vysoko.

K. chocholatý –
divoké vody
kolem skal.

K. velký – silný,
prohnutý krk.

K. chocholatý –
tenčí zobák, vyšší
temeno. Jakoby
odlomitelný
zobák. Tenčí
krk.

K. velký – často sedá na mola,
vlnolamy a písčité náplavy.
K. chocholatý – jen na skalách.

K. velký – hnízdí ve
vnitrozemí na stromech.
K. chocholatý ne.

K. chocholatý – malé
kolonie ve skalních
puklinách a jeskyních.

K. malý – ve vegetaci
v bažinách, deltách.

K. chocholatý chybí na
sladkých vodách ve vnitrozemí.
K. velký je na nich celoročně.

K. chocholatý –
v hnízdní době
má chocholku.

K. velký – holá kůže
kolem oka, k. chocholatý
nepatrně.

K. velký – velký
zobák zanořený do
hlavy. Tlustý krk.

K. velký – větší
než k. chocholatý.

K. velký – hranatá hlava.
K. chocholatý – oblá hlava.

K. malý – krátký zobák a krk,
roztomilý výraz, dlouhý ocas.

Odlišnosti od hus:

Kormoráni kombinují mávavý let
a plachtění, husy neplachtí.

Kormoráni mají mělké údery křídel.

Kormoráni mají delší ocas.

Kormoráni v hejnech tiší, husy jsou
hlučné.

Kormorání hejna jsou méně organizovaná.

Husa velká

K. chocholatý –
tenký, rovný krk
drží vodorovně.

K. chocholatý –
tupější, méně
zahnutá křídla,
umístěná mírně
vzadu. Velký
ocas. Břichatý.
Rychlé údery
křídel, téměř
jako u větší
kachny. Méně
plachtí. Létá níž,
v blízkosti vody.
Zřídka nad souší.

K. velký – ostřejší
křídla, uprostřed těla.
Ploché břicho.

K. velký – nadskočí
nebo se hladce
zanoří.

K. chocholatý –
často ponor
s výskokem, vyšším
než u k. velkého.

K. velký – hnízdí
na římsách
skal.

Bílé volavky

V. rusoblavá – malá, spíše podsaditá. Často shrbená. Kratší žlutý zobák.

Volavka bílá – velká, elegantní, velikost v. popelavé. Dlouhý žlutý zobák (v hnízdní době nakrátko ztmavne).

V. bílá – nejméně společenská, obvykle sama. Uседlá.

V. bílá – během hnízdění prodloužená pera.

V. rusoblavá (nahore) – oblá hlava, hodně opeřená brada vytváří typické vzezření spodní čelisti. *V. stříbřitá* (dole) – plochá hlava a dlouhý zobák. Při hnízdění dlouhá pera v týlu.

V. stříbřitá – černé nohy, žluté prsty. Malá, elegantní. Dlouhý, úzký, černý zobák.

V. rusoblavá – v letu podsaditá, jako by měla „pršáček“. Žádné zjevné stočení krku. Nohy sotva přesahují ocas.

V. bílá – velmi pomalé údery křídel (jako v. popelavá). Větší

verze v. stříbřité, i když se křídla zdají posunuta více dopředu. Nohy hodně přechnívají.

V. bílá – obvykle loví u vody. Než zaútočí, stojí a čeká na kořist nebo pomalu popochází.

V. rusoblavá/stříbřitá – rychlé údery křídel (jako u vrány).

V. stříbřitá – elegantní, dlouhý zobák, nápadné stočení krku

V. rusoblavá – hodně společenská, vždy ve skupině. Čiperná.

Volavka vlasatá – díky bílým křídům se v letu podobá malé bílé volavce. Malá/podsaditá, nohy sotva přesahují ocas.

V. stříbřitá – pobíhá za rybami, které zahlédne ve vodě, často při běhu zvedá křídla; jiné volavky ne. Položí jednu nohu na hladinu a třese s ní, aby přilákala kořist; jiné ne.

V. rusoblavá – žije se hlavně na sušších místech než ostatní. Může se vozit na hřbetech velkých zvířat. Ostatní volavky se chovají zcela jinak.